

Editörden

DİN VE HAYAT

TDV - İSTANBUL MÜFTÜLÜĞÜ DERGİSİ
SAYI: 3 - YIL: 2007

YAYIN YÖNETMENİ

Prof. Dr. Mustafa ÇAĞRICI

YAYIN KOORDİNATÖRÜ

Kadriye AVCI ERDEMLİ

EDİTÖR

Kerime CESUR

kerime.cesur@gmail.com

YAYIN EKİBİ

Abdülkerim YATĞIN

Ahmet BENSİZ

Davut ÖZGÜL

Emine ARSLAN

E. Betül ÇAKIRCA

Kerime CESUR

Mehmet YÜKSEL

Mustakim ARICI

Salim SELVİ

Sümeyye PARILDAR

Uğur YILMAZ

Üzeyir GÜR

TASHİH

Dr. A.Cüneyd KÖKSAL

REKLAM SORUMLUSU

Ömer Faruk ŞENTÜRK

GRAFİK TASARIM

Sinan ÖZDEMİR

BASIM YERİ ve TARİHİ

TDV Yay. Mat. ve Tic. İşl.

Ostım Örnek San. Sit. 1. Cad.

358. Sk. No: 11 Yenimahalle/ANKARA

Tel. 312 354 91 31 / Fax: 312 354 91 32

Ankara / 2007

ISSN: 1308 - 9595

DAĞITIM

TDV Yay. Mat. ve Tic. İşl. İstanbul 1. Şb.

Klodfarer Cad. No:14/1 Divanyolu

Eminönü/İSTANBUL

Tel: 0212 518 46 04

Faks: 0212 518 83 07

Yayınlanan yazıların hukuki-bilimsel sorumluluğu yazarlara aittir.

PARA İLE SATILMAZ

Bismillahirrahmanirrahim

Yüce Rabbimize sonsuz hamd ü senalar olsun.

Efendimiz Muhammed Mustafa'ya binlerce sâlât, âl ve ashâbına selam olsun.

Ak sakallı pîr koca bilmez ki hâli nice

Emek yimesin hacca bir gönül yıkarısa

Yunus Emre

İbadetlerin ortak amacı insanın yaratılış gayesinin, kulluğunu izhar olduğunu göstermektir. Namaz ile güne, oruç ile yıla, hac ile ömre anlam katan, aynı zamanda denetim altında tutan ibadetler, müslümana hiçbir anında yalnız olmadığını, Yüce bir varlığın gözetim ve denetimi altında bulunduğunu hatırlatır. Kulluğun kemali de her şeyi yerli yerine koymakla mümkündür. Bu açıdan baktığımızda namaz dosdoğru kılındığında namaz; oruç, ellerimiz, gözlerimiz, dilimiz de yanlıştan ve haramdan sakındığında oruç; ve hac her türlü kavgadan, dünya menfaatinden beri olduğumuzu kanıtladığımızda hac-i mebrûr olmaktadır.

İstanbul Müftülüğü Kültür Yayınları üçüncü çalışmasını, ömrümüze anlam katan, layıkıyla yerine getirildiğinde yeniden doğmuş gibi günahsız olunacağı müjdesi verilen "Hac" ibadetine ayırmış bulunmaktadır. Hac yeniden doğmamıza vesile olan yoğun anlamlar bütünüdür. Bu eserimizde, hacın kapsadığı bu anlamlar bütününden imkanların elverdiği ölçüde sizlere makaleler, hatıralar, söyleşiler sunmaya çalıştık. Mikat, ihram, telbiye, tavaf, Hacerü'l-esved, Safa-Merve, Arafat, Müzdelife, Mina, şeytan taşlama, kurban gibi hacın temel kavramlarını ve aşamalarını içeren makaleler hacci anlamamıza yardımcı olmaktadır. İhram'ın sadece bir bez parçası olmadığını, mikattan hac ibadetine giriş yapan hacının dünyanın tüm kalabalığından arınıp Rabbi'nin topluluğuna karıştığını; Arafat'ta hacın zirvesine ulaştığını; şeytana atılan her taşla bir günahın atılması gerektiğini ve diğer tüm aşamaların insanın olgunluğunu tamamlamasına yardımcı olan adımlar olduğunu anlıyoruz. Allah karşısında eşitliğin zirvesinin gerçekleştiği ibadettir hac. Ten renginin önemsizliğini Malcom X'in hayatından verdiğimiz kesitlerden anlıyoruz. "Hacda Kadın" makalesi ile hacda kadının cinsiyeti ile değil kulluğu ile var olduğunun bilincine varıyoruz. Nazife Şişman hacı olmanın turist ve seyyah olmaktan ayrıldığı noktaları akıcı bir üslupla bizlere sunuyor. Söyleşi bölümümüzde Ebruzen Hikmet Barutçugil'in, sanatıyla hac arasında kurduğu bağlantıyı bulabilirsiniz. Ayrıca Ümit Meriç ve Nevzat Tahran ve Hasan Cihat Öter'le gerçekleştirdiğimiz kısa söyleşiler de zevkle okunacaktır. Hacca gitmenin öneminin yanında hac dönüşü ahlâkî olgunluğun devamının gerekliliğini anlatan "Hacca Nasıl Gidilir Nasıl Dönülür?" isimli makale, "Hacca Eğitimi Gitmek", "Hacca Çarşı Ziyareti ve Hediyeleşme Âdâbı" da faydalı olacağını umduğumuz diğer makalelerden. Portre bölümümüzde son nefesini Efendimiz'in yanbaşında vermek istediği için Medine'ye hicret eden Sami Ramazanoğlu Hocaefendi'nin hayatı anlatılmakta. Fahrettin Paşa'nın Medine Savunması, Surre Alayları, Osmanlı'nın kutsal beldelere gösterdiği hassasiyeti anlatan makaleler, Kâbe ve Ravza'daki âyetlerin değerlendirildiği makale, hac manzumeleri ve hac literatürü makaleleri ve şiirlerden oluşan bir dosya ile karşınızdayız.

İlkemiz sizlere en iyiyi sunabilmektir. Yayın kurulu bu ilkeyi layıkıyla gerçekleştirebilmek için büyük gayret içerisinde. Bu çalışmalar sırasında fikirleri ve makaleleri ile bizlere katkıda bulunan değerli akademisyenlere, Diyanet personeline, yazılı ve görsel malzeme temini, yayına hazırlık, baskı ve tasarım süreçlerinde katkısı olan herkese şükranlarımızı sunuyoruz.

Allah'ın çalışmalarımızı boşa çıkarmaması ümidiyle...

محمد

İSTANBUL

MÜFTÜLÜĞÜ

Dr. A. Cüneyd KÖKSAL

Yazar

PEYGAMBERİMİZ'İN HACCI

Peygamberimiz (s.a.v.) Hicret'in 10. yılında Zilkade ayında hac için hazırlanmaya başladı. Kendisiyle birlikte haccetmek üzere hazırlanmalarını Medine'deki müslümanlara emrettiği gibi, Medine dışındaki müslümanların da hac için hazırlanıp Medine'de toplanmalarını ilân ettirdi. Gücü yetip de gelmeyen hiçbir müslüman kalmadı.

Kendisi ve ashabı saçlarını taramış, güzel koku sürünmüş, izar ve ridâlarını giyinmiş olarak Medine'den yola çıktılar. Zülhuleyfe'ye varınca ikindi namazının farzını iki rekat olarak kıldılar. Resûlullah herkesin toplanması için bir gece Zülhuleyfe'de yattı. Burada ihrama girip yüksek sesle 'Lebbeyk Allahümme lebbeyk!' diye telbiye etmeye başladı, yanındakiler de ona uyup telbiyeye başladılar. İnsanlar yolda gelip Peygamberimizin hac kafilesine katılıyor, tepelerde ve vadilerde telbiye sesleri yankılanıyordu.

Peygamberimiz Mekke'ye kuşluk vaktinde girdi. Beytullah'ı görünce, devesi Kasva'nın yularını sol eli ile tutup ellerini kaldırdı ve şöyle dua etti: "Ey Allahım! Bu Beyt'in şerefini, ululuğunu, heybetini, geçerliliğini artır! Ona hac ve umre ile tazimde bulunanların da şerefle-rini, heybetlerini, tazimlerini ve iyiliklerini artır!"

Devesini Beytullah'ın kapısında çöktürdü. Mescid-i Haram'a vardı, Hacerü'l-Esved'i istilâm etti. Kutsal taşı istilâm ederken gözleri yaşla doldu, onu öptü, ellerini onun üzerine koyduktan sonra yüzüne sürdü.

Tavafa başladı. Tavafın ilk üç devresinde adımlarını kısaltıp omuzlarını silkeleyerek hızlı ve çalımli yürüdü. Yemen ve Hacerü'l-Esved köşesine geldikçe "Rab-bena âtina fi'd-dünya haseneten ve fi'l-âhireti haseneten ve kınâ azabe'n-nâr" duasını okumaktaydı. Tavafın kalan dört devresini ağır ağır yürüyerek tamamladıktan sonra Makam-ı İbrahim'e geçti. Sesini yükselterek "*İbrahim'in makamını namazgâh edin*" (Bakara: 2/158) âyetini okudu. Makam'ın arkasında, Makam'ı kendisiyle Beytullah arasına alarak iki rekat namaz kıldı. Bu namazda Kâfirûn ve İhlâs sûrelerini okudu. Sonra dönüp Hacerü'l-Esved'i istilâm etti.

Hz. Ömer'e: "Ey Ömer! Sen güçlü bir adamsın. Hacerü'l-Esved'e erişmek için insan-ları, zayıfları sıkıştırma! Ne rahatsız et, ne de rahatsız edil. Tenha bulursan onu istilâm et, yoksa uzaktan el sürüp öpme işareti yap ve Kelime-i Tevhîd oku, tekbir getir!" buyurdu.

Peygamberimiz bundan sonra Kâbe'nin Beni Mahzum kapısından çıkıp Safa tepesine gitti. Oraya yaklaşınca "*Şüphesiz Safa ile Merve, Allah'ın ibadete vesile olan nişânelerindendir.*" (Bakara: 2/158) âyetini okudu. "Allah'ın başladığından başlayorum" buyurarak say etmeye Safa'dan

başladı. Safa'nın üzerine çıkıp Beytullah'ı görünce kibleye yöneldi, Beytullah'a bakarak Allah'ı tevhid ve tekbir etti; üç kere: "Bir olan Allah'tan başka ilah yoktur. O'nun eşi, ortağı yok. Mülk O'nundur, hamd O'na mahsus. Diriltir, öldürür. O herşeye kâdirdir. Allah'tan başka hiçbir ilah yok! Allah vaadini yerine getirdi: Kuluna yardım etti. Toplanmış olan bütün kabileleri yalnız başına bozguna uğrattı!" dedi. Tekrar tekbir getirip ve hamd etti, dilediği kadar dua ettikten sonra Merve tepesine doğru yürümeye başladı. Peygamberimiz arkada, müslümanlar önde olmak üzere Safa ile Merve arasında say yapmaya başladı. Merve tepesine çıktığında da Safa'da yaptıklarının aynısını yaptı. İki tepecik arasındaki yedi gidiş gelişle sayını tamamladı.

Ebtah denilen yerde Peygamberimiz için kırmızı deriden bir çadır kuruldu. Peygamberimiz Mekke'de bulunduğu müddetçe o çadırda kaldı.

Peygamberimiz perşembeye denk gelen terviye günü Beytullah'ı tavaf ettikten sonra hayvanına bindi, müslümanlarla birlikte Mina'ya doğru yola çıktı. Öğle, ikindi, akşam ve yatsı namazlarını Mina'da kıldı. Mina'da kendisi için bir gölgelik yapılması teklif edildiyse de o: "Hayır! Mina önce

Güneş battıktan sonra Müzdelife'ye doğru yola çıkıldı. Halk da her taraftan akın ediyor, sağa sola çarpıyorlardı. Peygamberimiz bir ara insanların hayvanlarını koşturduklarını, bazılarının da develerini bağıra bağıra azarladıklarını işitti. Bunun üzerine: "Ey insanlar! Sükûnetli ve yavaş olunuz! Develeri, atları koşturmak taat ve iyilik değildir!" buyurdu.

gelenin deve çökertme yeridir!" buyurarak bu teklifi kabul etmedi. O geceyi Minâ'da geçirdi. Sabah güneş doğduğu zaman, arefe günü Arafat'a doğru hareket etti. Minâ'dan Arafat'a giderken ashâb-ı kirâmın kimisi telbiye ediyor, kimisi de tekbir getiriyordu. Peygamberimiz de Mina'dan Arafat'a kadar telbiyeyi kesmedi.

Peygamberimiz Arafat'a varınca, müslümanlara bir hutbe îrad etti. Bu hutbe, daha sonra asırlar boyunca 'Veda Hutbesi' olarak bilinecektir.

Peygamberimiz hutbesini sona erdirdiği sıralarda Bilâl-i Habeşî öğle ezanını okumaya başladı. Peygamberimiz susup ezanı dinledi. Ezan bitince devesini ihdirdi. Hz. Bilâl kamet getirdi. Peygamberimiz önce öğle namazını kıldırdı, tekrar kamet getirildikten sonra da arkasından ikinci namazını kıldırdı. Namazdan sonra kibleye döndü, güneş batıp sarılığı azıcık gidinceye kadar vakfe yaptı, müslümanlara da vakfe yapmalarını emretti. "Hayır, ancak âhret hayırdır." buyurdu, ellerini kaldırdı. Âlemlerin Rabbine dua etmeye başladı. Yalvarıp yakardı, af ve mağfiret diledi.

Peygamberimiz Arafat'ta, akşam üzeri, ümmetinin bağışlanması, rahmete nâil olması için Allah'a pek çok yalvardı. Yüce Allah Resûlullah'a "Birbirlerine zulüm ve haksızlık edenler hariç olmak üzere ümmetini bağışla-

dım. Ama zâlimden, mazlumun hakkını alacağım!" buyurdu. Resûl-i Ekrem Efendimiz: "Ya Rab!" dedi, "Sen istersen, uğradığı zulümden dolayı mazluma cennet verip zâlimi de affetmeye kâdirsin!"

Arefe akşamı Peygamberimizin bu duası kabul buyrulmadı. Peygamberimiz: "Ey in-sanlar! Yüce Allah bugün size in'âm ve ihsanda bulundu, aranızdaki haklar hariç olmak üzere sizleri affetti. İyilerinize diledikleri şeyleri verdi. Haydi Besmele ile Müzdelife'ye sökün edip gidiniz!" buyurdu.

O akşam; "...Artık bugün kâfirler dininizden umutlarını kestiler. Onlardan korkmayınız, ancak Benden korkunuz! Bugün sizin dininizi kemâle erdirdim, üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve İslâmı size din olarak seçip kabul ettim." âyeti (Mâide 5/3) nâzil oldu.

Güneş battıktan sonra Müzdelife'ye doğru yola çıkıldı. Halk da her taraftan akın ediyor, sağa sola çarpıyorlardı. Peygamberimiz bir ara insanların hayvanlarını koşturduklarını, bazılarının da develerini bağıra bağıra azarladıklarını işitti. Bunun üzerine: "Ey insanlar! Sükûnetli ve yavaş olunuz! Develeri, atları koşturmak taat ve iyilik değildir!" buyurdu. Bundan sonra Müzdelife'ye varıncaya kadar hiç kimsenin sükûneti bozacak bir davranışı görülmedi.

Müzdelife'de bir ezan ve iki kametle önce akşam, sonra yatsı namazı kılındı. Peygam-

berimiz fecir doğuncaya kadar Müzdelife'de yattı. Sabah namazını kıldıktan sonra kibleye yönelerek vakfeye durdu. Hamd ü sena etti, dua edip tekbir getirdi. Tehlil ve tevhid okudu. Ortalık iyice aydınlanıncaya kadar vakfeye devam etti, 'Lebbeyk' diyerek telbiyeye devam etti.

Resûl-i Ekrem, Arafat'ta kabul edilmeyen duasını burada tekrarladı, sonra kabul edil-diği kendisine bildirilince gülümsedi.

Henüz güneş doğmadan Müzdelife'den Mina'ya doğru hareket etti. İnsanlar akın akın yürüyor, Peygamberimiz bir yandan onlara sükûneti ve yavaş olmalarını tavsiye ederken, bir yandan da telbiyeye devam ediyordu. Muhassir vadisinde cemrede atılacak taşlar toplandı. Küçük taşların nasıl atılacağını eliyle gösterdi. Hayvanını sürüp Büyük Cemre'ye vardı, birer birer yedi taşı cemreye attı, her seferinde 'Allahu Ekber' diyerek tekbir getirdi. Cemre taşlarını atmak için yığılan halka: "Ey insanlar! Taşları atarken sakın kiminiz kiminizi öldürmesin! Taşlarınızı fiske taşları gibi küçüklerinden atınız!" buyurdu.

Kurban günüydü. Peygamberimiz cemrelerin arasında duruyor; Hz. Bilâl devesinin yularını tutuyor, Üsâme b. Zeyd de ihramını Peygamberimizin başının üstüne kaldırarak onu güneşten koruyordu. Peygamberimiz orada halka uzun, Arafat'takine benzer bir hutbe îrad buyurdu. Kurbanların kesilmesini emretti. Kendi develerinin etlerinden yenilmek üzere birer parça alındıktan sonra etlerini ve derilerini fakirlere dağıtmasını Hz. Ali'ye emretti.

Kurban kesildikten sonra berberi çağırdı, Mamer b. Abdullah isimli berbere: "Ey Mamer! Resulullah, kulağının yumuşağından itibaren

başını, elinde usturan olduğu halde sana teslim etti!" buyurdu. Saçını tıraş ettirdikten sonra kendisine hac amelleri konusunda sorular soruldu, hepsine cevap verdi. Daha sonra farz tavafi yapmak üzere Beytullah'a gitti. Tavaftan sonra öğle namazını kıldı. Zemzem içti, başına da döktü. O gün akşama doğru Mina'ya döndü. Teşrik günlerinin gecelerini Mina'da geçirdi. Mina gecelerinde Beytullah'ı ziyaretten geri durmadı.

Peygamberimiz kurban gününü takip eden iki günde, cemreleri taşıladı. Zilhiccenin on ikinci günü, pazartesi kuşluk vaktinde Kasva'nın semerlenmesini emretti, cemrelerin arasına gitti ve orada durdu. Mina'daki ikinci hutbesini îrad buyurdu. Peygamberimiz konuşuyor, Hz. Ali de bunları halka duyurmaya çalışıyordu. Peygamberimiz hutbesinin sonunda orada bulu-nanların, söylediklerini orada bulunmayanlara da ulaştırmasını emretti. "Allah aşkına! Tebliğ ettim mi? Allah aşkına! Tebliğ ettim mi?" diye tekrar tekrar sordu, tebliğ ettiğine "Allahım şâhit ol!" diye Allah'ı şâhit tuttu ve halk ile vedalaştı. Bu vedalaşma üzerine insanlar "Bu, Veda Haccı'dır" dediler.

İnsanlara "Sakın son varacağı yer Beytullah olmadıkça hiç kimse bir yere gitmesin!" buyurdu. 14 Zilhicce Çarşamba günü, sabah namazından önce Beytullah'a gidip veda tavafını yaptı. Veda tavafından sonra hep birlikte Medine yolunu tuttular. ■

KAYNAKÇA: Buhârî, Hac, 132; Meğâzi, 77, 78; Müslim, Hac, 132, 147, 283; Kasâme, 26; Cihâd, 20; Ebû Dâvûd, Menâsik, 56, 77; Talak, 40; Tirmizî, Cuma, 80; Radâ, 11; Tefsîr, 10; Menâkıb, 32; İbn Mâce, Menâsik, 63, 76, 84; Sadaka, 9; Dârimî, Mukaddime, 24; Menâsik, 34, 84; Ahmed, V, 30; İbn Hişâm, IV, 275-276; Yâkubî, II, 109-110; Hamidullâh, el-Vesâik, s. 360-368; M. Âsım Köksal, *İslâm Tarihi*, (İstanbul, 2007, Işık yay.), IV, 615-685.